

ЕТНОГРАФІЧНА І КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ШУХЕВИЧА

Петро Арсенич

З 1900-х років знову посилюється агітація за збір коштів на будову українського театру у Львові. Є. Олесницький домовився у Відні з фірмою Фальнера і Гельмера, що вона дешевим коштом збудує театр. В. Шухевич засновує в 1903 р. Комітет для будови театру. Як заступник голови цього Комітету розгортає активну діяльність з організації збору коштів на театр⁶⁸. Частина інтелігенції не підтримувала його. Так, М. Грушевський висловився проти будови народного театру і пропонував зібрані на театр гроші використати на потреби середньої школи. Такої думки були І. Франко та І. Труш⁶⁹. В. Шухевич, К. Студинський та інші галицькі діячі заявили, що вони не проти збирання грошей на інші товариства, але гроші, зібрані на театр, вони не можуть дати на інші потреби, бо "справа уже розпочата і театр - се не тільки велика культурна потреба українського народу, але вона наша народна честь"⁷⁰. І. Франко у статті "Львівський театр і народна честь" піддав цю заяву гострій критиці, хоч в 1900 р. він сам писав, що потрібно домагатися асигнувань на театр від держави. Письменник досить переконливо доводив, що театр не окупить себе, бо українська інтелігенція бідна і у Львові живе лише 20 % українців. Він пропонував подбати в першу чергу про те, щоб мати талановитих артистів. І. Франко висловлював думку, що то поляки спеціально спровокували українців займатися театром, щоб відвернути їх увагу від більш актуальних справ⁷¹. Коли В. Шухевич переконався, що театр не вдасться спорудити, він запропонував будувати будинок для музичного Товариства і зумів повести справу так, що в 1914 р. він був майже готовий, але війна перекреслила всі подальші плани⁷².

З ініціативи "Руської Бесіди" у Львові 2 лютого 1891 р. засновано хорове Товариство "Боян", головою якого до 1903 року був В. Шухевич, а диригентом - український композитор і письменник А. Вахнянин⁷³. При "Бояні" створено музичну школу й бібліотеку для членів Товариства. За прикладом львівського "Бояна" однойменні Товариства були організовані в Перемишлі (1891), Коломиї (1895), Снятині, Станиславові та інших містах⁷⁵. У 1896 р. Товариство мало вже 116 дійсних членів. Воно налагодило тісний зв'язок зі слов'янським співацьким Товариством "Глагол" у Празі. З його ж ініціативи В. Шухевич запрошував на святкові концерти видатних співаків - О. Мишугу, С. Крушельницьку, М. Менцинського та інших, які теж були членами "Бояна"⁷⁶.

У кінці ХІХ - на початку ХХ століття діяльність "Боянів" мала прогресивне значення. Вони пропагували українську пісню й музику. Львівський "Боян" мав мішаний та чоловічий хори. Перший свій концерт "Боян" дав у Львові на шевченківському святі 1891 року. Того ж року хор "Бояна" їздив до Праги з нагоди відкриття крайової виставки, де виступав з концертами, знайомлячи закордонних гостей з українською пісенною та музичною культурою. Виконувалися, зокрема, пісні Лисенка, Ніщинського, Вахнянина, Воробкевича та інших композиторів, а також чеські.

У Празі чехи радісно вітали хористів. Керівник української групи В. Шухевич щиро подякував за гостинність і виголосив таку промову: "Дозвольте нам сказати, з чим ми до вас прибули, щоби зложити вам докази нашого поважання для народу чеського. Ми, у Східній Європі колись нарід найбільше культурний, - нарід, що пишається найдавнішою історією, - нарід, що творив для заходу мур проти нападів бусурменів, нарід, що, борючись за християнство, зілляв всі закути своєї землі горячою своєю кров'ю, - нині, на жаль, живемо лиш споминами тих часів. А той спомин зібраний у нашій пісні, що ллється великою струєю по всіх усюдах, де б'є українське, де б'є живчик української крові! Пісня та - се найдорожче, що наш нарід має і чим величається. В ній виспівали ми долю і недолю нашу, славу наших предків, завзяття нашого козацтва, радість і тугу - словом, вона - відгомін нашого серця, вона - серце наше. Се наше серце привезли ми вам в дар! Прийміть его так щиро, як щиро ми его перед вами розкриваємо!"⁷⁷.

Хористи відвідали засновників Промислового музею, а В. Шухевич вручив їм сувеніри - мистецькі вироби з дерева, роботи різьбяря Шкрібляка. Від імені української делегації В. Шухевич поклав на могилу визначного чеського й словацького вченого Шафарика вінок із написом: "Великому слов'янину Павлу Йосиповичу Шафаріку жертвує Товариство "Боян"⁷⁸.

З Праги хор "Бояна" виїхав до Відня, де також виступав з концертом.

За енергійне керівництво Товариством "Боян" 1898 р. В. Шухевича обрано почесним членом Товариства. Як керівник "Бояна" В. Шухевич спілкувався з багатьма композиторами. Щира дружба єднала його з великим українським композитором Миколою Лисенком.

З Лисенком Шухевич познайомився, мабуть, під час своєї поїздки до Києва в 1890 році. На прохання Шухевича Лисенко прислав до "Бояна" свої твори, зокрема на вірші Т. Шевченка "Б'ють пороги", "Радуйся, ниво непоплита", клавир опери "Наталка Полтавка" тощо⁷⁹. Заходами В. Шухевича цю оперу розучила з селянськими дітьми і поставила в будинку Шухевичів у Тишківцях 1892 року дочка його брата священника Зенона, культурно-освітня діячка Ольга (1869-1940)⁸⁰. Це була перша постановка опери Лисенка в галицькому селі. Опера здобула велику популярність, як писав В. Лукич, вона надається до вистав на домашніх сценах, бо потребує лише 6 солістів та невеликих коштів⁸¹.

У 1892 році В. Шухевич помістив у "Дзвінку" біографію та портрет М. Лисенка. В 25-річний ювілей композиторської діяльності за старанням В. Шухевича М. Лисенка обрано першим почесним членом "Львівського Бояна". М. Лисенко подякував за честь та побажав Товариству "розвиватись якнайширше, якнайскорше, щоби діячі і творці росли-виростали з помочю його"⁸².

На прохання В. Шухевича М. Лисенко підібрав для Львівської крайової виставки 1894 року українські музичні інструменти. (Лисенко М. В. Листи... - С. 238).

У 1895 році на запрошення М. Лисенка В. Шухевич відвідав його в Києві. Вони зустрілися як давні приятелі. Лисенко подарував тоді гостеві сімейну фотографію (господар, його дружина, четверо дітей) з дедикацією "Шановній родині Шухевичів від родини Лисенків. Київ, 31 мая 1895 р." (ЦДА у Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 13). У 1903 році В. Шухевич запросив композитора до Львова на відзначення його 35-річного ювілею. (М. Лисенко у спогадах сучасників. С. 446, 447, 589, 592). Під час перебування у Львові М. Лисенко проживав у В. Шухевича в кімнаті, обладнаній у гуцульському стилі. На ювілейному вечорі в "Руській Бесіді" Шухевич виголосив вітальну промову та вручив Лисенкові грамоту в різьбленій оправі роботи В. Шкрібляка. М. Лисенка вітали також К. Студинський від НТШ, Ю. Романчук від "Просвіти" тощо. Виступ Лисенка на концерті присутні зустріли великою овацією. 8 грудня 1903 року Лисенко відвідав Народний дім, де була поставлена його опера "Коза-Дерева"⁸³.

За час перебування Лисенка у Львові В. Шухевич знайомив його з містом та культурно-освітніми установами. Перед від'їздом зі Львова Лисенко подарував дітям Шухевича Ірині, Одарці й Тарасові свої музичні твори з автографом, а в пам'ятній книзі Тараса записав: "Ростить, любий юначе, трудиться та визволяйте свою матір Русь-Україну з недолі-неволі. Бог Вас підпиратиме у тій святій Вашій справі. Щасливим був у господі Вашій і зазнав високих хвиль: вітайте і у наших. Щирим серцем вітаю Вас. М. Лисенко. Львів, 9 грудня 1903 р."⁸⁴.

Повернувшись додому, Лисенко написав до Шухевича: "...почуваюся до обов'язку усім моїм дорогим землякам, як і українським товариствам Галичини і Буковини, котрі причинилися до святкування мого ювілею, зложити якнайсердечнішу подяку і рівно ж дякую за принесені мені при тій щасливій нагоді дорогоцінні дари, котрі мені і всім українцям представляти будуть, немов народний музей, та пригадувати милі хвили, перебуті на дорогій галицькій землі"⁸⁵.

20 грудня розпочалося ювілейне свято в Києві, на яке виїхала галицька делегація в складі В. Шухевича, Н. Вахнянина, Є. Олесницького, К. Студинського, О. Нижанківського та ін.

Під час святкування десятиріччя "Бояна" В. Шухевич запропонував заснувати "Союз співацьких та музичних товариств", який створено в 1903 році. "Союз" зорганізував першу українську музичну школу під назвою "Вищий інститут музичний у Львові", а директором його обрано А. Вахнянина. (Ілюстрований музичний календар на рік звичайний 1905. - Львів, 1905. - С. 103). 21 квітня 1904 року, на пропозицію В. Шухевича, загальні збори змінили назву "Союзу співацьких та музичних товариств" на "Музичне товариство ім. Миколи Лисенка у Львові". З того приводу М. Лисенко 24 вересня 1904 року писав: "Прошу Вас, високодостойний Пане Голово, переказати від мене загальному зборові Товариства мою сердечну вдячність за високу честь, якою нагородили мене члени "Союза", найменувавши Музичне товариство львівське моїм іменем. Приймаю з великою гордістю сю ознаку високої пошани до моєї музичної діяльності". (М. В.

Лисенко у спогадах сучасників. - С. 450).

За порадою В. Шухевича в 1905 році Лисенко засновує хорове Товариство "Боян" у Києві, на зразок Львівського. Він мріяв про те, що настане час, коли "зійдуться-з'їдуться "Бояни" обабіч кордону та ушкварять всіма сполученими силами якусь грандіозну програму"⁸⁶. Своєю практичною діяльністю Лисенко, як і Шухевич, старався зблизити галичан і придніпрян, мріяв про їхнє возз'єднання.

Коли М. Лисенко помер, віділ Товариства ім. Лисенка у Львові делегує на його похорон В. Шухевича, О. Нижанківського, С. Людкевича, Ф. Колессу та інших. На цвинтарі В. Шухевич виголосив промову, в якій високо оцінив композиторську діяльність покійного.

Він підкреслив, що "...пісню прибрав Лисенко не тільки в правдиво чудові гармонії, але й надав їй великої сили, яка пробуджувала слухачів до діла".

Активний діяч на культурній ниві Галичини, Володимир Шухевич належав до політичного угруповання народовців і дотримувався проавстрійської орієнтації. Коли в 1899 році народовці й частина радикалів заснували Національно-демократичну партію, він став її членом і активним діячем.

У низці питань Шухевич не солідаризував з народовцями. Так, коли в 1890 році народовські діячі О. Барвінський та Ю. Романчук проголосили "нову еру" в відносинах з польською аристократією та австрійською адміністрацією, що була розрахована на посилення чужого впливу на наших землях, В. Шухевич став до них в опозицію. (ЦНБ 40166; ІЛ, ф. 100, спр. 3201). За це народовці в 1892 році не допустили В. Шухевича до виділу "Руської Бесіди". В. Шухевич критикував Ю. Романчука та Є. Олесницького за співробітництво з польською панівною верхівкою й москвофілами. (Буковина. - 1896. - № 26. Новини).

Критичне ставлення до діяльності народовців породило в Шухевича думку про створення нового політичного Товариства, щоб "раз на все відлучитися від старої партії та неробів". (ІЛ, ф. 77, спр. 126, акр. 176). Характерною була поведінка В. Шухевича під час виборчої кампанії 1895 р. Він як кандидат на посла до віденського парламенту від народовців для добра справи широких українських мас сприяв кандидатуві від радикальної партії Т. Окуневському, заявляючи на передвиборчих вічах, що, ставши послом, буде підтримувати радикалів, якщо вони не будуть виступати проти церкви та священиків (ЦДІА у Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 11, арк. 120; спр. 9, арк. 1). Це насторожило народовців, і вони не підтримали його на виборах. З приводу цього Шухевич писав Романчукові, що народовці діють за принципом: якщо послом не вийде ярий народовець, то нехай ним не буде й Шухевич, а краще - поляк! Так воно й сталося: послом обрано дідича Теодоровича.

В. Шухевич більше не брав участі у виборчій кампанії, а з жовтня 1895 року вийшов з Товариства "Народна Рада"⁸⁷.

Однак довго поза рамками народовського угруповання він не був і прилучився до табору Ю. Романчука як член Української національно-демократичної партії, хоч не завжди згоджувався з політичною платформою деяких діячів у УНДП. Коли в боротьбі за український університет у Львові впали перші жертви і О. Барвінський з Відня запропонував В. Шухевичеві вмовити студентів припинити боротьбу, останній категорично відмовився від пропонованої місії, назвавши це капітуляцією. Він морально підтримав студентів⁸⁸.

У політиці В. Шухевич був непослідовним. Він хитався між народовцями та радикалами, за що піддавався різкій критиці з боку І. Франка.

У 1914 році вибухнула війна, Львів скоро зайняли російські війська. Тоді, коли більшість українських діячів покинула свій край, В. Шухевич не залишав столиці Галичини. Більше того, протягом серпня-листопада 1914 року він вів щоденник, де фіксував важливі події⁸⁹.

7 вересня владу у Львові захопила цивільна російська адміністрація на чолі з губернатором графом Шереметьєвим, яка забороняла все українське.

Тоді В. Шухевич, який залишився у Львові, на нараді в палаті митрополита А. Шептицького написав звернення до Шереметьєва, щоб російська адміністрація не нищила культурно-освітніх та економічних установ, не переслідувала української мови, греко-католицької церкви.

З цією заявою В. Шухевич на чолі делегації у складі о. Й. Боцяна, який згодом став Луцьким єпископом, адвоката С. Федака, інженера Ю. Січинського, адвоката В. Охримовича прибув до Шереметьєва з вимогою видавати всі розпорядження українською мовою. Губернатор заявив, що є лише один "руський язик" і що в Галичині й Буковині всі його розуміють. Він висловив здивування з приводу того, як наважився Шухевич прийти до нього з такими вимогами, коли він підписав відозву Бойової Управи УСС з закликом організувати добровольців - Українських Січових Стрільців - до боротьби з російською армією. В. Шухевич відповів, що відозву підписував не він, а адвокат Степан Шухевич. Така відповідь розгнівила губернатора.

Після цього були заарештовані митрополит А. Шептицький, отець доктор Й. Боцян, В. Охримович, учителька і приятелька Герміни Шухевич письменниця Костянтина Малицька і відправлені на заслання. Царська охранка шукала В. Шухевича, але Герміна зуміла вчасно сховати його. Однак страхоття війни, політичні переживання, зимова застуда спричинилися до недуги Володимира Шухевича, внаслідок якої він помер 10 квітня 1915 року. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

Є. Олесницький у некролозі писав: "...минувся нам чоловік широкого, горячого серця, сильного чистого характеру, залізної волі й енергії, а передовсім чоловік діла, яких дуже небагато між нами, який свій активний патріотизм маніфестував не фразами, а цілим рядом довершених діл в хосен рідного народу"⁹⁰.

Московські, австрійські, польські часописи теж високо оцінювали педагогічну, громадсько-культурну й етнографічну діяльність Шухевича⁹¹.

Отже, В. Шухевич як педагог, один із керівників Товариств ("Руське товариство педагогічне", "Руська Бесіда", "Боян", "Музичне товариство ім. М. Лисенка") плідно працював на педагогічній, видавничо-редакторській, просвітньо-культурній і науковій ниві. Займався також різноманітною громадсько-політичною діяльністю, до якої залучив і свою дружину Герміну і дочку Дарію.

Про багатогранну діяльність В. Шухевича свідчить його листування. У різних архівних колекціях зберігаються листи В. Шухевича до О. Барвінського, І. Белея, М. Бучинського, Ф. Вовка, С. Воробкевича, О. Волянського, Л. Гарматія, І. Глинського, В. Гнатюка, Б. Грінченка, М. Грушевського, Р. Заклинського, О. Кониського, Ф. Колесси, М. Коцюбинського, А. Кримського, К. Лисанецької, М. Лисенка, І. Левицького, В. Лукича, О. Маковея, Огоновських, Окуневських, М. Павлика, Ф. Ржегоржа, Ю. Романчука, К. Студинського, М. Сумцова, К. Трильовського, Г. Хоткевича, І. Франка, митрополита А. Шептицького та багатьох інших українських і зарубіжних діячів науки і культури.

Епістолярна спадщина В. Шухевича є важливим джерелом для вивчення багатьох фактів життєпису вченого та його сучасників.

Діяльність В. Шухевича як етнографа

У своїй багатогранній діяльності найбільше уваги приділяв В. Шухевич етнографічним дослідженням та організаціям виставок і музеїв.

Вивчати Гуцульщину він почав з 1873 р. під час ботанічних екскурсій по Карпатських горах. Полюбивши цей мальовничий край, його жителів, вражений їхнім злиденним життям і в той же час їхнім оригінальним побутом, мистецтвом і фольклором, В. Шухевич залишає ботанічні дослідження і з головою поринає в народ, вивчає його духовну і матеріальну культуру. З цією метою він кожного літа виїжджає в гуцульські села, зокрема Космач і Яворів.

Саме у Яворові в 1887, 1889 та наступних роках В. Шухевич зібрав найбільше матеріалів про народні промисли, відомих різьбярів Шкрібляків, весільні та інші звичаї⁹².

Про те, в яких умовах доводилося В. Шухевичеві збирати етнографічні матеріали, довідуємося з його листування. Б. Грінченку він писав, що майже на кожне свято, на весілля і похорон їздив зі Львова на Гуцульщину, дер одержу, мок, мерз, голодував, часто зазнавав неприємностей⁹³.

У перші роки вивчення Гуцульщини дослідник захоплювався переважно гуцульським фольклором. Записаний ним у гірських селах Коломийського округу переказ про О. Довшуба був опублікований у 1875 р. в "Газеті школьній" (№ 10, с. 77-80), а потім - у "Зорі" як доповнення до статті про народного месника, написаній Ю. Целевичем на основі архівних даних⁹⁴. Згодом цей та інші перекази про опришків, записані в наступних роках, були опубліковані в п'ятій частині монографії В. Шухевича "Гуцульщина".

Володимир Йосипович поряд з вивченням народної культури гуцулів збирає їхні вироби для різних виставок і музеїв. Одну з етнографічних виставок організував у 1885 р. музей Дідишицьких у Львові. На виставці експонувався одяг і жіночі прикраси з Гуцульщини і Покуття, що їх зібрали Озаркевичева і Г. Шухевичева. Про цю виставку В. Шухевич написав до "Зорі" (1885. - № 10. - С. 119) невеличку статтю.

У 1887 році він бере участь в організації окремих українських виставок у Львові й Тернополі, на яких експонувалися вироби домашнього промислу, а гуцули демонстрували свій одяг і показували фрагменти весілля на конях⁹⁵.

Завдяки старанням В. Шухевича гуцульський відділ виставки в Тернополі виявився найкращим і користувався найбільшим успіхом відвідувачів⁹⁶.

Після цієї виставки В. Шухевич за дорученням В. Дідушицького виїхав знову на Гуцульщину збирати експонати для чергової рільничо-промислової виставки у Кракові, на яку він вислав частину своїх експонатів з тернопільської виставки та новозібрані на Гуцульщині, за що був нагороджений срібною медаллю краківської виставки⁹⁷.

У 1890 році на промислову виставку у Відні В. Шухевич з допомогою М. Колцуняка, І. Герасимовича направив понад 300 виробів гуцульського домашнього промислу (зброю, топирці, палиці, люльки, писанки, вишивки тощо), різьбу Шкрібляка⁹⁸.

Як писав чеський журнал, колекція В. Шухевича користувалася великою популярністю, а в офіційному каталозі була вміщена велика стаття про народні промисли українського населення Галичини.

На 1893 рік планувалася крайова виставка у Львові, яку поляки присвячували ювілеєві Костюшка, не залучаючи до неї українців. Але останні створили комітет на чолі з В. Шухевичем і стали готуватися до виставки, долаючи різні шовіністичні перешкоди її польських організаторів. В. Шухевич як керівник українського етнографічного відділу, отримавши певні державні асигнування, почав закуповувати експонати через знайомих учителів, священників у Пістині (В. Чернявський), Розтоках (Л. Ковблянський), Березові (В. Когут), Яворові (І. Окуневський) та багатьох інших⁹⁹.

Для створення гуцульського відділу В. Шухевич запросив народних майстрів з Яворова. Так, Петро Копчук побудував на виставці гуцульську церкву, хату й усі господарські прибудови. В хаті було встановлено кахлеву піч, яку виготовив у 1894 році гончар П. Кошак, а також необхідні речі домашнього вжитку.

Хата мала дві кімнати. В одній із них різьбярі Василь і Микола Шкрібляки займалися різьбленням, а в другій - Василина Столащук гаптувала і ткала запаски. На подвір'ї були виставлені різні знаряддя праці. Ця виставка нагадувала сучасний етнографічний музей просто неба.

Крім того, тут експонувалися ткацькі вироби з Косова, гончарський посуд учнів Коломийської гончарської школи та відомих тоді гончарів П. Кошака, І. Баранецького, різьба Ю. Шкрібляка та його синів з Яворова, М. Мегединюка з Річки, мальований стіл В. Якиб'юка з Криворівні, гуцульський одяг, писанки, музичні інструменти, модель гуцульської хати роботи М. Шкрібляка тощо. На виставку В. Шухевич представив і свою збірку церковних образів, книг, дерев'яних хрестів та фотографії народного побуту, зроблені ним у різних регіонах Галичини. До всіх експонатів В. Шухевич подав детальні пояснення і описав їх у путівнику¹⁰⁰. Його заслуги в організації виставки 1894 року у Львові відзначала тогочасна українська преса¹⁰¹ та І. Франко.

Виставка мала успіх. Її відвідав навіть цісар Франц Йосиф. По її закінченні церкву закупив граф Володимир Дідушицький і поставив у своїм селі Поториця коло Сокаля, а внутрішнє обладнання гуцульської хати закупив В. Шухевич на спілку з професором О. Барвінським.

У 1909 році в Стрию відбулася перша хліборобська виставка, організована місцевим Господарсько-молочарним союзом. В. Шухевича обрано почесним членом виставки і членом журі для оцінки експонатів з Гуцульщини. На виставці експонувалися також модель гуцульської хати роботи О. Лучки з с. Уторопів, ткацькі і килимарські вироби з Криворівні, Косова, Печеніжина, різьблення по дереву і металу Шкрібляків з Яворова, І. Семенюка з Печеніжина, М. Мегединюка з Річки, гуцульський одяг.

В. Шухевич представив на цій виставці зібрані ним тканини, гердани, церковні ікони та ряд фотографій з Покуття і Гуцульщини¹⁰³.

На виставці домашнього промислу в м. Коломиї 21-30 вересня 1912 року був окремий відділ з колекції В. Шухевича, в якому, крім вищезазначених експонатів, були кераміка, писанки та його праці про Гуцульщину¹⁰⁴. Виставку, участь у ній В. Шухевича, який давав фахові пояснення, високо оцінила тогочасна преса¹⁰⁵.

В. Шухевич стояв біля колиски багатьох музеїв Галичини й активно співпрацював з ними.

У 1873 році у Львові створено Промисловий музей. Починаючи від 1880 року, В. Шухевич протягом десяти років був членом ради, а пізніше - заступником члена виконавчого комітету цього музею¹⁰⁶. Завдяки В. Шухевичеві музей перебрався в новий будинок, де було створено нову експозицію. Майже третину її займали зразки українського народного мистецтва, зокрема гуцульського, в набутті якого найбільше допоміг В. Шухевич¹⁰⁷.

Він брав участь у підготовці десяти томного видання Промислового музею "Взори домашнього промислу на Русі" (1880-1889), за що дирекція музею висловила йому подяку¹⁰⁸.

У 1899 році музей Дідушицьких (Промисловий музей) видав брошуру "Гуцульщина", в якій В. Шухевич знайомив з колекцією гуцульського народного мистецтва, що зберігалася в музеї. Преса позитивно оцінила появу цієї брошури¹⁰⁹. В інформації про готовність до відкриття музею він писав, що в ньому міститься таке "множество предметів, що єму не дорівнює під тим зглядом ніякий музей світа", і закликав відвідувати його¹¹⁰. При допомозі В. Шухевича в 1901 році було створено окремий відділ експонатів з Гуцульщини - Гуцульський відділ, де він часто "давав вичерпуючі пояснення" для організованих екскурсій¹¹¹.

Активну участь брав В. Шухевич у створенні й розбудові музею Наукового товариства ім. Шевченка. Він розробив проект етнографічного відділу музею. У січні 1901 року відбулося засідання етнографічної комісії, на якому було схвалено план створення музею й вирішено розгорнути широку кампанію по збору матеріалів, зокрема предметів народного мистецтва, і тим запобігти вивезенню їх чужоземцями¹¹². 12 грудня 1901 року було обрано спеціальну комісію у складі В. Шухевича, В. Гнатюка та О. Роздольського, яка очолила збирацьку роботу¹¹³. Чимало цінних речей для музею придбали І. Франко, В. Гнатюк, Ф. Вовк, Ф. Колесса, О. Роздольський, В. Шухевич, Б. Заклинський, Л. Гарматій, А. Онищук та інші¹¹⁴. З початком 1905 року довелося розширити приміщення музею.

У 1912 році для музею НТШ виділено п'ять кімнат, одну з них - для етнографічних експонатів. До музею надійшли експонати від учителів-колекціонерів з Гуцульщини, а також від І. Труша, І. Чупрея з Печеніжина, сім'ї Волянських з Криворівні тощо. Нові речі для музею НТШ передавав і В. Шухевич¹¹⁵. Гордістю музею були оригінальна різьба Юрія Шкрібляка та його синів Василя й Миколи, а також М. Мегединюка та І. Семенюка, гончарські вироби О. Бахматюка й П. Кошака, роботи гуцульських мосяжників, предмети народного одягу, зброї, інструменти та інвентар побуту із сіл Голів, Довгопілля, Криворівні, Космача, Печеніжина, Розтоків, Яворова, Зелениці, Банилова тощо. Напередодні Першої світової війни в музеї НТШ було вже 6778 етнографічних експонатів з Галичини та 2320 з Придніпрянської України¹¹⁶.

На жаль, більшість цих експонатів безповоротно пропала в роки Першої світової війни.

В. Шухевич брав участь і в організації Українського національного музею, засновником якого 1908 року був митрополит А. Шептицький. Директором музею став мистецтвознавець І. Свенціцький (1876-1956).

У часописі "Руслан" за 1912 рік він звернувся до жінок з проханням передавати до музею вишивки, гафти, уплітки, гердани та інші мистецькі вироби і таким чином рятувати "наші скарби від загибелі". Свою прихильність до цього музею В. Шухевич заманіфестував не тільки закликами

до громадянства збирати експонати, але й сам передав музеєві свої етнографічні збірки з Покуття й Гуцульщини - гончарні вироби, писанки, вишивки, килими та чимало фотографій, які й тепер зберігаються у Львівському музеї українського мистецтва¹¹⁷.

В. Шухевич допомагав Ф. Вовку збирати експонати з Гуцульщини для петербурзького етнографічного, празького, угорського національного та інших музеїв, а також для віденського музею народів Австро-Угорщини¹¹⁸.

Він допоміг професору В. Курцу закупити для празького Товариства домашніх промислів вироби гуцульського народного мистецтва, сприяв М. Грушевському у зборі гуцульської колекції.

Поряд із збиранням гуцульських пам'яток для музеїв і виставок В. Шухевич продовжує вивчати матеріальну і духовну культуру гуцулів, а також цікавиться культурою і побутом жителів Покуття і Бойківщини. Під час експедицій з Ф. Ржегоржем він робив різні етнографічні записи, фотографії з життя і побуту селян і публікував їх у галицьких і чеських періодичних виданнях. Поміщені фотографії В. Шухевича в "Зорі" свідчать про те, що його цікавили різні сторони життя селян, лісорубів, історичні пам'ятки.

У 1899 році В. Шухевич на основі зібраної лексики і граматичних форм, що збереглися на Гуцульщині з поганських часів, підготував повідомлення "Діалект і вірування гуцулів", з яким мав виступити на Київському археологічному з'їзді, але на знак протесту проти дискримінації української мови на з'їзді учені Галичини не взяли участі в його роботі, а свої реферати опублікували в записках НТШ¹¹⁹.

У етнографічному нарисі "Децо про Закопане"¹²⁰ він порівнює життя, заняття, звичаї і побут польських мешканців гір з гуцулами.

У ньому В. Шухевич зробив правильний висновок, що однакові фізико-географічні й економічні умови породжували багато спільних рис у житловому будівництві, архітектурі, полонинському господарстві українців-гуцулів і польських гуралів.

Цього ж року В. Шухевич пише статтю про свого чеського друга Ф. Ржегоржа, в якій розповідає про його етнографічну працю на Гуцульщині¹²¹.

Згодом В. Шухевич опублікував ще декілька статей про гуцульські танці, народні музичні інструменти, писанки¹²².

Але найбільшим результатом його багаторічної етнографічної праці була п'ятитомна монографія "Гуцульщина".

68 Діло. - 1905. - № 30, 8П; Календар Товариства "Просвіта". - 1916. - С. 126; ЦДІА, ф. 735, оп. 1, спр. 11, арк. 121-126.

69 ЛНБ, 1905, кн. 1, с. К. С. 1905, кн. 2. - С. 155; Іван Франко. Наша театральна мізерія // Артистичний вісник. - Львів, 1905. - С. 90-91.

70 Діло. - 1905. - № 7. - 11 січ.; № 30-31. - 8-9 лют.; ІЛ, ф. 3, спр. 2937, арк. 5.

71 ЛНБ, 1905. - Кн. 2. - С. 122-132; Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. - Т. 33. - С. 337-348.

72 Хроніка НТШ. - Львів, 1918. - С. 108.

73 Архів ЛДК, спр. 520, 5159/1.

74 Зоря. - 1891. - № 3. - С. 58.

75 ЦНБ, спр. 40100; Зеркало. - 1891. - № 13. - С. 16-17.

76 Архів ЛДК. - С. 520.

77 Зоря. - 1891.

78 Білоус І. 7 днів у Чехах. Записки із подорожі на ювілейну виставку в Празі 1891. - Коломия, 1891; 1891. - № 15. - С. 285, 298; № 16-18.

79 Лисенко В. М. Листи. - 1964. - С. 239, 247, 481.

80 ЦДІА у Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 393, арк. 1-2; Діло. - 1892. - № 106.

81 Зоря. - 1891. - № 3. - С. 58.

82 Копія листа М. Лисенка з 14 січня 1892 р.

83 ЦДІА у Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 13.

84 Спогади про М. Лисенка проф. Т. Шухевича. Копія зберігається у П. Арсенича.

86 В. Лисенко. Листи: Мистецтво. - К., 1964. - С. 391.

- 87 ЦДА у Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 11, арк. 120; спр. 9, арк. 1; "-", арк. 5.
- 88 ЛНБ ім. В. Стефаника, архів Барвінського, спр. 2839, лист 29.
- 89 ЦДА у Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 6, арк. 1.
- 90 Олесницький Є. Володимир Шухевич (некролог) // Діло. - 1915. - 24 квіт.
- 91 "Украинская жизнь". - М., 1915. - № 3-4. - С. 163; Український науковий збірник. Вип. 1. - М., 1915. - С. 129-130.
- 92 ІЛ, ф. 3, спр. 1602, арк. 102; ф. 59, спр. 2417. - С. 144.
- 93 ЦНБ, відділ рукописів, спр. 3-40099, 40100.
- 94 Шухевич В. Народні повідки про Довбуша в околиці Черногори // Зоря. - 1882. - № 11. - С. 174-175.
- 95 Діло. - 1887, 18, 20-27 червня, № 67, 68; ЦДАЛ, ф. 735, оп. 1, спр. 5, арк. 1-4.
- 96 ЛНБ. Архів Барвінських, спр. 2038, 2039, 2838, 5841. Етнографічна виставка у Тернополі. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. - Т. 46(1). - С. 478.
- 97 ЦДАЛ, ф. 735, оп. 16, спр. 5, арк. 6; "Новий пролом", 1887, № 462.
- 98 ЦДАЛ, ф. 735, оп. 1, спр. 5, арк. 11; спр. 11, арк. 53-57; ЛНБ. Архів Барвінських, спр. 40123; Діло, 1890, 13-14 червня, № 132.
- 99 ЛНБ. Архів Барвінських, спр. 2838. Діло, 1893, №251; Учитель, 1893. - С. 221-224, 254, 1894. - С. 86-92; Правда. 1893. - С. 40, 338.
- 100 Там само.
- 101 Провідник по виставці краєвій у Львові. - Львів, 1894. - С. 105-107, 154; ЦДАЛ, ф. 735, оп. 1, спр. 21, арк. 115.
- 102 Діло, 1894. 22 липня, 26-28 вересня.
- 103 Франко І. Вибрані статті про народну творчість. - С. 241.
- 104 Каталог першої української хліборобської виставки в Стрию. - Стрий, 1909; Письмо з Просвіти, 1909. - № 9. - С. 147-150.
- 105 Виставка домашнього промислу в Коломиї, каталог. - Коломия, 1912; ЦДАЛ, ф. 309, оп. 1, спр. 84, арк. 1-11.
- 106 Діло, 1912, №214-217.
- 107 ЦДАЛ, ф. 735, оп. 1, спр. 5, арк. 3, 5, 7; спр. 9, арк. 2.
- 108 М. Т. Тембрагович, І. В. Гургула, Н. К. Івасюта: З історії Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. - К., 1959. - Вип. 4. - С. 3-4.
- 109 "Учитель", 1896. - С. 123; ЦДАЛ у м. Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 9, арк. 2-3; спр. 12, арк. 1-3.
- 110 Діло, 1899, 23 черв.
- 111 Учитель, 1896. - С. 123.
- 112 Діло. - 1901. - № 76.
- 113 ЦДА у м. Києві, ф. 1235, оп. 1, спр. 849, арк. 26; хроніка НТШ. - 2900. - № 2. - С. 7, 8; № 4. - С. 4; 1902. - № 9. - С. 45.
- 114 ЛНВ. 1901, 13. - С. 69, 75.
- 115 Хроніка НТШ, 1906, № 25, с. 40; 1908, № 33, с. 29; № 34, с. 20.
- 116 Хроніка НТШ, 1908, № 36, с. 39; 1912, № 52, с. 34-36; 1913, № 53, с. 54-58; № 54, с. 27; № 55, с. 21; № 56, с. 52-53.
- 117 Тимчасовий каталог Українського національного музею при НТШ у Львові.
- 118 ЦДА у м. Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 12, арк. 32; Діло, 1912, 4 квітня; 1915. - 24 квітня; 1916. - 5 квітня; Українське слово. - 1916, 6 квітня.
- 119 А. Архів Вовка, спр. В-4655; ЦДА у м. Львові, ф. 735, оп. 1, спр. 5, арк. 30-32.
- 120 ЗНТШ, 1899, т. 31-32, с. 12.
- 121 ЛНВ, 1903, т. 21, с. 1-19.
- 122 Діло, 1899, 28 верес., № 217.